

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан педагогічного факультету
проф.Т. О. Олефіренко

Схвалено Вченою радою педагогічного
факультету
Протокол № 1
“ 08” вересня 2021 року

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

КУЛЬТУРА ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ

(назва навчальної дисципліни)

освітнього рівня

бакалавр

(назва освітнього рівня)

галузі знань

01 «Освіта»

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності ***013 «Початкова освіта»***

(код і назва спеціальності)

Робоча програма з *«Культура фахового мовлення»* для студентів освітнього рівня **«бакалавр»** галузі знань **01 «Освіта»**, спеціальності **013 «Початкова освіта»**. – 14 с.

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми, затвердженої на засіданні Вченої ради педагогічного факультету від « 08 » вересня 2021 р., протокол № 1.

Розробники: професор *Семеренко Г.В.*, кандидат філологічних наук.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри

педагогіки та методик навчання української й іноземної мов

педагогічного факультету НПУ ім.М.П.Драгоманова

Протокол від “ 27 ” серпня 2021 року № 1

Завідувач кафедри _____ професор, к.філол.н. *Семеренко Г.В.*

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Опис дисципліни _____

Шифр

Культура фахового мовлення

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни	Методи навчання і форми контролю	
Галузь знань (шифр, назва) 01 Освіта	Кількість кредитів – 3 ЄКТС	<i>Методи навчання</i> <u>Лекції, практичні заняття</u>	
Спеціальність (код, назва) 013 Початкова освіта	Загальна кількість годин – 90		
Освітній рівень (бакалавр/магістр) Бакалавр	<i>Денна</i>		<i>Заочна</i>
	Лекції:		
	20		6
Статус дисципліни (нормативна/вибіркова) вибіркова	12	10	
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом 3-ій (2020)	-	-	
Семестр 5 сем.	Індивідуальна робота:		
	-		
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне: 2год./тижд. 32 години - самостійна робота 58 годин	-	-	
	Самостійна робота:		
Мова навчання – українська	58	74	
Передумови навчання – <u>Українська мова за професійним спрямуванням, Сучасна українська мова з практикумом</u>	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		
	1 / 1,5		
		Форми поточного контролю <u>Модульна і залікова контрольні роботи</u>	
		<i>Форма підсумкового контролю</i> <u>Залік (звичайний) в 5 сем.</u>	

Посилання на курс в Moodle:

<https://moodle.npu.edu.ua/course/view.php?id=4611>

Мета і завдання навчальної дисципліни – удосконалити вміння викладати думки, дотримуючись усіх якостей мовлення. **Основними завданнями** є сформулювати: розуміння культури фахового мовлення як сукупності знань і навичок, які б забезпечували уміння правильно, точно і виразно передавати свої думки засобами мови; дотримання норм сучасної української літературної мови; уміння знаходити і вибирати точні, дохідливі, доречні, правильні мовні засоби для вираження своїх думок і висловлювань; формувати основи дослідницької роботи.

Програма навчальної дисципліни: Нормативно-стильові основи культури фахового мовлення. Усне й писемне мовлення. Стильові різновиди української мови. Вибір мовних одиниць у мовленні. Культура наукового мовлення. Дослідницька робота. Джерельна база. Бібліографія. Цитування. Посилання.

Бібліографія: 1. Дорошенко С. І. Основи культури і техніки усного мовлення: навч. посібн. – Х.: «ОВС», 2002. 2. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: навч. посібн. – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. 3. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль. – К.: Наукова думка, 1976. 4. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради. – 4-те видання, доповнене. – К.: Либідь, 2011. 5. Українська мова за професійним спрямування: теорія і практика / Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко (Електронний посібник). – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2015. (електронний посібник – bohdan-books.com) – 424с. 6. Українська мова за професійним

спрямуванням: теорія і практика: навч. посібн. / Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2016. – 424 с.

Методичне забезпечення: студенти забезпечуються конспектами лекцій з проблемних питань курсу, авторськими посібниками.

Реєстрація на навчальну дисципліну – вибіркова.

Зауваження: для вивчення навчальної дисципліни необхідні знання з курсу «Українська мова за професійним спрямуванням», «Сучасна українська мова з практикумом».

Лектор: *Семеренко Ганна Василівна*, кандидат філологічних наук, професор.

Факультет: педагогічний (кафедра педагогіки та методик навчання української й іноземної мов)

Адреса: 01054, м. Київ, вул. Тургенєвська, 8-14, телефон: 484-40-06 (деканат).

1. Пояснювальна записка

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Культура фахового мовлення» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього рівня «Бакалавр» галузі знань **01 «Освіта»** (спеціальності **013 «Початкова освіта»**).

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Культура фахового мовлення» є нормативність усного і писемного мовлення, якості мовлення, комунікативна спрямованість одиниць усіх мовних рівнів.

Міждисциплінарні зв'язки. Курс «Культура фахового мовлення» тісно пов'язаний з усіма розділами сучасної української літературної мови, українською мовою за професійним спрямуванням, стилістикою.

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Метою навчання дисципліни «Культура фахового мовлення» є удосконалювати вміння викладати думки, дотримуючись усіх якостей мовлення; усвідомити найбільш поширені відхилення від літературної мови, які допускаються у мовленні, для розвитку самоконтролю над власним мовленням; підвищувати культуру спілкування; формувати основи дослідницької роботи.

Основними завданнями вивчення курсу «Культура фахового мовлення» є сформувати у бакалаврів спеціальності 013 «Початкова освіта»:

- розуміння культури мовлення як сукупності знань і навичок, які б забезпечували якісне застосування мовних засобів при спілкуванні;
- усвідомлення важливості дотримання норм сучасної української літературної мови в усному і писемному мовленні;
- уміння логічно, точно і виразно передавати свої думки засобами мови;
- уміння знаходити і вибирати правильні, дохідливі, доречні мовні засоби для вираження своїх думок і висловлювань;
- уміння створювати зразки різних текстів за фаховою тематикою;
- уміння користуватися науковими джерелами;
- уміння користуватися правилами цитування та посиланнями на наукові джерела.

**Основні результати навчання і компетентності
згідно з вимогами освітньо-професійної програми**

№ п/п	Результати навчання	Компетентності
1.	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - поділ української мови на функціональні стилі, основні риси кожного стилю, особливості застосування у мовленні; - єдність комунікативної й номінативної функцій мови; - фонетичні аспекти мовлення: а) артикулювання; б) наголошування; - словниковий склад мови як упорядковану лексико-семантичну систему; - вимоги до термінів як особливого стилістичного шару лексики в науковому стилі; - мовні одиниці граматичного рівня (форми і конструкції); - текст та текстові норми; - основи редагування наукового тексту. <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначати приналежність тексту до одного із стилів мовлення і відповідно до його призначення будувати висловлення; - дотримуватися норм української орфоєпії; правильно наголошувати слова; - добирати синоніми і користуватися ними в усному й писемному мовленні, правильно вживати пароніми, для виразності мовлення використовувати антоніми, засоби образності мовлення; - користуватися іншомовними словами, уміти замінювати їх, де можливо й потрібно, на українські відповідники; - доцільно використовувати терміни, різні за будовою, походженням і способами творення; - вживати нормативні граматичні форми відмінюваних та дієвідмінюваних частин мови; - правильно будувати словосполучення і речення різних типів та тексти фахового спрямування; - редагувати та будувати наукові тексти; 	<p>Педагогічна, мовна, комунікативна, лексикографічна, культурологічна, стилістична, самоосвітня, інформаційна</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - перевіряти правильність свого мовлення, враховуючи критерії норми літературної мови. - правильно цитувати наукові джерела; - правильно посилатися на наукові джерела. 	
--	---	--

Результатом вивчення курсу «Культура фахового мовлення» є формування педагогічної, мовної, комунікативної, лексикографічної, стилістичної, культурологічної, інформаційної, самоосвітньої компетенцій.

II. Примірний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни «Культура фахового мовлення» відводиться три кредити ECTS – 90 годин (лекції – 20 годин; практичні заняття – 12 години; самостійна робота – 58 годин) – денна форма навчання.

Форма контролю – залік (1 година).

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами (за умови індивідуальної роботи студентів) – заочна форма навчання.

Теми лекційних занять:

Модуль 1. Нормативно-стильові основи культури фахового мовлення.

Тема 1. Мова і мовлення: зміст понять. Культура мови і культура мовлення. Якості культури мовлення: правильність, точність, логічність, багатство, виразність, чистота, образність, доречність і доцільність та ін. Дотримання доцільності мовлення в науковому стилі та його підстилях. Культура фахового мовлення як вияв професійної мовно-комунікативної компетенції. – **1 год.**

Тема 2. Правильність як основна комунікативна властивість мовлення.

Поняття мовної норми. Мовна норма і варіантність. Динамічна теорія мовної норми. Критерії норми літературної мови. Неприйняття суржику. Український правопис: нова редакція – **4 год.**

Тема 3. Текст. Створення й редагування наукового тексту. Робота з науковими джерелами. Правила цитування та посилання на наукові джерела. Бібліографічний опис джерел. – **1 год.**

Практичні заняття:

Тема 1. Фонетичні й лексичні особливості культури фахового мовлення (4 год.).

Заняття 1. Вправи на вимову звуків, звукосполучень, іншомовних слів. Користування орфоепічним словником. Нормативне наголошування слів різних частин мови. Складні випадки наголошення іншомовних слів. Наголошення прізвищ та імен, їх правопис. Користування словником наголосів. – **1 год.**

Заняття 2. Літературні норми у слововжитку, уникнення суржику. Пароніми і точність мовлення. Синоніми та терміни в професійному мовленні. Зміни в новій редакції українського правопису – **3 год.**

Тема 2. Морфологічні і синтаксичні особливості фахового мовлення (4 год.).

Заняття 3. Іменник у професійному мовленні. Кличний відмінок у звертанні. Формули звертання до жінок і чоловіків. Називання осіб в офіційно-діловому спілкуванні. Складні випадки відмінювання іменників. Нормативність у межах ступенювання прикметників. Використання особових займенників у різних мовленнєвих ситуаціях (пошанне звертання, *ми* замість *я* тощо). Культура вживання окремих числівників. – **2 год.**

Заняття 4. Складні випадки дієвідмінювання та творення дієслівних форм (дієприкметників, дієприслівників). Складні випадки узгодження та керування. Просте ускладнене речення, засоби ускладнення, уникнення типових помилок при їх конструюванні. Інтонація та пунктуація при засобах ускладнення простого речення та в складних реченнях – **2 год.**

Заняття 5. Модульна контрольна робота – 2 год.

Денна форма навчання

ЛЕКЦІЇ (20 год.)

Тема 1. Нормативно-стильові основи культури фахового мовлення. Мова і мовлення: зміст понять. Культура мови і культура мовлення. Якості культури мовлення: правильність, точність, логічність, багатство, виразність, чистота, образність, доречність і доцільність та ін. Дотримання доцільності мовлення в науковому стилі та його підстилях. Культура фахового мовлення як вияв професійної мовно-комунікативної компетенції. – **2 год. – аудиторно.**

Тема 2. Правильність як основна комунікативна властивість мовлення.

Поняття мовної норми. Мовна норма і варіантність. Динамічна теорія мовної норми. Критерії норми літературної мови. Кодифікація мовної норми. – **2 год. – аудиторно.**

Тема 3. Орфоепія. Вимова звуків, звукосполучень, іншомовних слів. Наголос. Артикуляційні ознаки звуків української мови, в яких найчастіше фіксуються відхилення від літературної норми: вимова африкатів [дж], [дж’], [дз], [дз’]; твердих і пом’якшених шиплячих; звуків [г] і [ґ]. Орфоепічні норми сучасної української літературної мови. Засоби милозвучності. – 2 год. – аудиторно.

Тема 4. Український правопис: нова редакція. – 4 год. – аудиторно.

Тема 5. Культура мовлення на лексичному рівні: правильність, багатство, точність, чистота, образність і виразність мовлення. Нормативне вживання багатозначних слів та омонімів, паронімів. Терміни і точність мовлення. Функції синонімів у мовленні. Вживання антонімів з метою виразності мовлення. Образність мовлення як засіб кращого усвідомлення висловленого. Невмотивоване вживання діалектизмів як вада мовлення. Уникнення суржику і мовленнєвих штамтів як турбота про чистоту мовлення. – 2 год. – аудиторно.

Тема 6. Граматична правильність. Морфологічний рівень. Нормативність категорії роду іменників, питання про фемінітиви. Новації в сучасній редакції Українського правопису на рівні словозміни іменників. Нормативність при ступенюванні прикметників. Норми вживання числівників у фаховому мовленні. Використання особових займенників у різних мовленнєвих ситуаціях. Культура вживання дієслівних форм і наголошування. Прислівник, наголос у прислівниках. – 4 год. – аудиторно.

Тема 7. Граматична правильність і логічність мовлення: синтаксичний рівень. Порядок слів у реченні. Нормативність дієслівного та прийменникового керування. Логічні правила вживання однорідних членів речення. Побудова речень з дієприслівниковими зворотами. Чіткість у побудові складних синтаксичних конструкцій. Текст. Вимоги до тексту: композиційно-структурні особливості, абзаци, слова-скріпи, вставні і вставлені компоненти речення. – 2 год. – аудиторно.

Тема 8. Культура побудови тексту. Створення й редагування наукового тексту. Робота з науковими джерелами. Правила цитування та посилання на використані наукові джерела. Поняття плагіату та покарання за академічну недоброчесність. – 2 год. – аудиторно.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ (12 год.)

Заняття 1. Орфографія. Виконання вправ з дотриманням найголовніших змін у сучасній редакції Українського правопису. Словникові диктанти. – 2 год. – аудиторно.

Заняття 2. Культура мовлення на лексичному рівні. Пояснення значень фахових термінів. Користування словником іншомовних слів, термінологічними словниками, словником синонімів. Написання текстів з використанням галузевої термінології та синонімів. Заміна іншомовних слів на українські відповідники. Пароніми, з'ясування їх значень, використання у мовленні. Уникнення суржику. – 2 год. – аудиторно.

Заняття 3. Морфологічні особливості фахового мовлення. Вправи на використання нормативних форм роду, відмінка іменників. Кличний відмінок у звертанні. Формули звертання. Нормативність у межах ступенювання прикметників. Культура вживання окремих числівників. Використання особових займенників у різних мовленнєвих ситуаціях (пошанне звертання **Ви**, велика і мала буква при **ВИ, ви, Вас, вас** і т. д.; **ми** замість **я, наше** дослідження тощо). Заміна конструкцій з активними дієприкметниками (вправи на переклад з російської мови, добір способів заміни активних дієприкметників в українській мові). Написання анотації до статті. Визначення ключових слів. – 2 год. – аудиторно.

Заняття 4. Модульна контрольна робота. (Тести/завдання) – 2 год. – дистанційно/ аудиторно.

Заняття 5. Синтаксичні особливості фахового мовлення. Складні випадки дієслівного та прийменникового керування. Уникнення невластивих українській мові пасивних конструкцій. Редагування і побудова власних речень з дієприслівниковими зворотами. Виявлення пунктуаційних помилок. Увага до вживання прийменників і сполучників. Конструкції з прийменником **по** (вправи на переклад з російської мови на українську). – 2 год. – аудиторно.

Заняття 6. Текст. Написання текстів з простими ускладненими та складними реченнями, дотримання абзаців, правил пунктуації. Цитата. Правила цитування та посилань на наукові джерела, уникнення плагіату. Написання вторинних тез до статті. – 2 год. – аудиторно.

Залікова контрольна робота. Написання реферату, або тез доповіді на студентську наукову конференцію, чи фрагменту статті (на вибір) з цитуванням та посиланнями на кілька джерел різних авторів. – аудиторно.

Обговорення якості виконання робіт. Залік. – 1 год.

САМОСТІЙНА РОБОТА

№	Назва теми	Кількість годин
1.	Частковий орфоепічний аналіз за вимогами ВНЗ.	2 (письмова самостійна)
2.	Ознайомлення з орфоепічними нормами, які засвоюють учні 2-4 класів. Звуко-буквений аналіз за вимогами початкової школи.	2 (письмова самостійна)
3.	Засоби милозвучності в українській мові (§§23, 24, 25 сучасної редакції Українського правопису).	4 (письмова самостійна)
4.	Нормативне наголошування слів різних частин мови (складніші випадки). Слова з подвійним наголосом. Смыслорозрізнявальна роль наголосу. Наголос як засіб розрізнення граматичних значень слів. Відмінності у наголошенні загальноживаної і термінологічної лексики в українській і російській мовах.	4
5.	Орфографічні та технічні правила переносу, наголос (нове в Українському правописі: §§63-65).	2
6.	Сполучні голосні та мовні засоби у ролі сполучного звука у складних словах (нове в Українському правописі: §§35: 1, 2, 3 – с. 46-47).	2
7.	Нове у написанні іменників з дефісом (§35, частина 6. 3 дефісом пишемо... [пункти 3)-11]).	2
8.	Вживання великої букви (нове в Українському правописі (особливу увагу звернути на §§ 52, 53, 54, 57, 58, 59, 61).	2
9.	Складноскорочені слова в наукових текстах. Графічні скорочення (§61-62).	2

10.	Опрацювання статей: 1. Семеренко Г. В. Удосконалення культури мовлення у процесі роботи над конструкціями з прийменником ПО // Шляхи піднесення культури мовлення: Теорія і практика / За ред. Г.В. Семеренко. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – (С. 349–373); 2. Литвин Л. П. Використання «Словника української мови» студентами з метою засвоєння норм дієслівного керування // Шляхи піднесення культури мовлення: Теорія і практика / За ред. Г.В. Семеренко. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – (С. 389–395).	4
11.	Дужки. Лапки. Скісна риска. Правила рубрикації тексту і розділові знаки для оформлення пунктів переліку.	4
12.	Цитата. Пряме цитування. Пунктуація при прямому цитуванні.	4
13.	Посилання в наукових текстах. Правила посилань на використані джерела.	4
14.	Бібліографічний опис джерел. Анотація.	4
15.	Доповідь. Мета написання, структура, добір літератури. Анотація.	4
16.	Тези доповіді/статті: мета написання, підготовка тез.	4
17.	Стаття. Структурні елементи статті. Вимоги до оформлення.	4
		Усього: 58 годин

Питання для підсумкового контролю

1. Зміст понять мова і мовлення.
2. Культура мови і культура мовлення.
3. Якості культури мовлення.
4. Дотримання доцільності мовлення в науковому стилі та його підстилях, в основних жанрах наукового стилю, у студентських наукових жанрах.
5. Культура фахового мовлення як вияв професійної мовно-комунікативної компетенції.

6. Правильність як основна комунікативна властивість мовлення.
7. Поняття мовної норми.
8. Мовна норма і варіантність.
9. Динамічна теорія мовної норми.
10. Критерії норми літературної мови.
11. Орфоепічні норми сучасної української літературної мови.
12. Складні випадки наголошення питомих та іншомовних слів.
13. Терміни і точність мовлення. Загальнонаукова, міжгалузева та вузькогалузева (спеціальна) термінологія, інтернаціональні терміни. Способи творення термінів у сучасній українській мові. Професіоналізми, їх роль у професійному спілкуванні.
14. Функції синонімів у мовленні.
15. Вживання антонімів з метою виразності мовлення.
16. Пароніми у професійному мовленні.
17. Образність мовлення як засіб кращого усвідомлення висловленого. Засоби образності (порівняння, епітет, метафора, метонімія, синекдоха, алегорія, іронія, перифраз).
18. Невмотивоване вживання діалектизмів як вада мовлення.
19. Уникнення суржику і мовленнєвих штамлів – турбота про чистоту мовлення.
20. Використання нормативних форм роду, числа, відмінка іменників у мовленні.
21. Кличний відмінок у звертанні. Формули звертання.
22. Нормативність при ступенюванні прикметників.
23. Дотримання літературних норм при відмінюванні числівників.
24. Використання особових займенників у різних мовленнєвих ситуаціях.
25. Нормативне вживання дієслівних форм: інфінітив, особові і родові форми; безособові форми на -но, -то.
26. Активні і пасивні дієприкметники; творення дієприслівників доконаного і недоконаного виду.
27. Редагування наукового тексту з увагою до найпоширеніших синтаксичних помилок. Пунктуаційні норми.
28. Цитата. Правила цитування.
29. Правила посилань на наукові джерела.
30. Плагіат. Види плагіату. Покарання за академічну недоброчесність.

Розподіл балів, які отримують студенти

Опрацювання лекції, робота під час лекції = 2 бали x 10 = 20 балів.

Виконання завдань до практичного заняття, робота на занятті – 5 x 5 = 25 балів.

Самостійні письмові роботи – 5 балів x 3 = 15 балів.

Модульна контрольна робота – 25 балів.

Залікова контрольна робота – 15 балів.

Всього: 100 балів.

Форми навчання

Дистанційно (за нагальної потреби) – посилання в Moodle:

<https://moodle.npu.edu.ua/course/view.php?id=4611>

Модульна контрольна робота, тести в Moodle.

Аудиторно – решта занять.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Гладіна Г.І., Сеніна В.К. Питання мовленнєвої культури та стилістики. – К.: Факт, 1997. – 160 с.
2. Дорошенко С.І. Основи культури і техніки усного мовлення: навч. посібн. – Х.: «ОВС», 2002. – 144 с.
3. Литвин Л.П., Семеренко Г.В. Українська мова за професійним спрямуванням: теорія і практика: навч. посібн./Л.П. Литвин, Г.В.Семеренко. – Тернопіль: Навчальна книга. –Богдан, 2016. – 424 с.
4. МацькоЛ.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: навч. посібн. – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 359 с.
5. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. – К.: Наукова думка, 1976. – 288 с.
6. Пономарів О.Д. Культура слова: Мовностилістичні поради: навч. посібн. – К.: Либідь, 2001. – 240 с. (4-те вид., доповнене, 2011, 272 с.).
7. Сербенська О. Культура усного мовлення: практикум: навч. посібн. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.
8. Українська мова: енциклопедія. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2004. – 750 с.
9. Український правопис.- Київ: Наукова думка, 2019. – 391 с.
- 10.Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. – К.: Алерта, 2010. – 694 с.

Додаткова

11. Антоненко-Давидович Борис. Як ми говоримо. – К.: Либідь, 1991. – 253 с.

12. Винницький В.М. Наголос у сучасній українській мові. – К., 1984. – 158 с.
13. Вихованець І.Р. Розмовляймо українською: мовознавчі етюди / Іван Вихованець. – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2012. – 160 с.
14. Волощак Марія. Неправильно – правильно. Довідник з українського слововживання: За матеріалами засобів масової інформації. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2000. – 128 с.
15. Коваль А.П. Культура ділового мовлення. Писемне та усне ділове спілкування. Вид. 2-е, перероблене і доповнене. – К.: Видавниче об'єднання «Вища школа». Видавництво при Київському державному університеті, 1977. – 295 с.
16. Масенко Л.Т. Мова і політика. – К.: Соняшник, 1999. – 100 с.
17. Муромцева О.Г., Жовтобрюх В.Ф. Культура мови вчителя. Х.: Гриф, 1998. – 205 с.
18. Плющ М.Я., Грипас О.Ю. Системна організація граматичної будови української мови: Таблиці. Схеми: навч. посібн. – К.: Видавничий Дім «Слово». – 262 с.
19. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – К.: А.П.Н., 2002. – 136 с.
20. Семенов О.М. Культура наукової української мови. 2-ге видання, стереотипне. – К.: «Академія», 2012. – 216 с.
21. Сербенська О. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити. – Л.: Світ, 1994. – 152 с.
22. Українська мова за професійним спрямуванням: Практикум: навч. посібн. // За ред. Т.В. Симоненко. – К.: Видавничий центр «Академія», 2009. – 270 с.
23. Шляхи піднесення культури мовлення: Теорія і практика / За ред. Г.В. Семеренко. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – 450 с.
24. Фаріон І.Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей): [монографія], - Вид. 3-тє, доп. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. – 332 с.

Словники і довідники

25. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації. – К.: Довіра, 2007.
26. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / Укладач і голов. ред. В.Т. Бусел. – Ірпінь: Перун, 2005.

27. Волощак М. Неправильно-правильно: довідник з українського слововживання: за матеріалами засобів масової інформації. – К.: Просвіта, 2000. – 128 с.
28. Головащук С.І. Складні випадки наголошення: словник-довідник. – К.: Либідь, 1995.
29. Головащук С.І. Українське літературне слововживання: словник-довідник. – К., 1989.
30. Гринчишин Д.Г., Сербенська О.А. Словник паронімів української мови. – К.: Рад.школа, 1986.
31. Демська О., Кульчицький І. Словник омонімів української мови. – Л.: Фенікс, 1996.
32. Довідник з культури мови / Єрмоленко С.Я., Бибики С.П., Сологуб Н.М. та ін. / За ред. Єрмоленко С.Я. – К.: Вища школа, 2005. – 399 с.
33. Інверсійний словник української мови / Відпов. редактор С.П. Бевзенко. – К.: Наукова думка, 1985.
34. Коваль А.П., Коптілов В.В. Крилаті вислови в українській літературній мові: афоризми, літературні цитати, образні вислови. – К.: Вид-во при Київському державному університеті, 1975.
35. Культура української мови: довідник / Єрмоленко С.Я. (керівник), Дзюбишина-Мельник Н.Я., Ленець К.В. та ін. / За ред. В.М. Русанівського. – К.: Либідь, 1990. – 301 с.
36. Олійник І.С., Сидоренко М.М. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний словник. – К.: Рад. школа, 1978.
37. Олійник О., Сидоренко М.М. Російсько-український словник наукової термінології. – К., 1994.
38. Орфоепічний словник української мови: в 2-х т. / За ред. М.М. Пещак. – К.: Довіра, 2001.
39. Погрібний М.І. Словник наголосів / За ред. І.О. Варченка. – К.: Рад.школа, 1964.
40. Полюга Л.М. Повний словник антонімів української мови: вид 4-е. – К.: Довіра, 2008.
41. Російсько-український словник: у 4-х т. / Редакційна колегія: П.Ю. Гриценко (голова), Гнатюк І.С. (заступник голови), Головащук С.І., Жайворонок В.В., Миронюк О.М., Німчук В.В., Самойлова І.С., Цимбалюк-Скопенко Т.В. – К.: Знання, 2011 – 2014.
42. Скрипник Л.Г., Дзятківська Н.П. Власні імена людей: словник-довідник. – К.: Наукова думка, 1986.
43. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. – К., 1985.
44. Словник синонімів української мови: у 2-х т. – К.: Наукова думка, 1999 р.

- 45.Словник української мови: в 11-ти т./АН УРСР. Ін-т мовознавства імені О.О. Потебні/Ред. кол.: І.К. Білодід (голова). – К.: Наукова думка, 1970-1980.
- 46.Словник української мови: У 20-и т. Том 1 - 10. – К.: Наукова думка, 2010 – 2019.
- 47.Українська літературна вимова і наголос: словник-довідник / Укладачі І.Р. Вихованець, С.Я. Єрмоленко, Н.М. Сологуб, Г.Х. Щербатюк/Відпов. редактор М.А. Жовтобрюх. – К.: Наукова думка, 1973.
- 48.Фразеологічний словник української мови: у 2-х кн./Академія наук України, Інститут української мови/Ред. кол.: Л.С. Паламарчук (голова). – К.: Наукова думка, 1993.